

אשכולות

הז'אן השבוזי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

פרשת וישלח

גליון 401 | י"ז בכסלו תשע"ז
(שנה אחת-עשרה)

כניסת שבת 16:16

צאת שבת 17:19

סוזק"ש מג"א 08:36

מאז אנו

לראש הישיבה הרב גרינברג

לרגל סיום הש"ס

לרב מ"מ בלכמן

לרגל הולדת הנכד

לתלמידי הישיבות התיכוניות

ברוכים הבאים

לאתר של תורה

קוד באתר: 7344

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

איתיאל סופר

יעקב אביעד דואני

שור וחמור וגם צאן

סגן רה"י, הרב אהרן פרידמן שליט"א

אָבינו הַקָּהָן רַק שָׁב

וְנָסָה לְמִצּוֹא חֵן בְּעֵינָיו

בְּעֵינָיו שָׁל אָחִיו שָׁל עֵשׂוּ

דָּרָאוּ רַק מְחֹזְזוֹ שָׁל שְׂוֹא

הַנִּמְצָא וְנִכְרָר רַק עֲכָשׂוּ

בְּלֶבֶם שָׁל בְּנָיו

נִחְרְתוּ הַיָּטֵב דְּבָרָיו

שְׂבוּלָנוּ צָאוּנוּ - עַכְרָיו

יעקב אבינו, השב מפדן ארם, שולח בפניהם של המלאכים הודעה לעשו, הודעה שבהתבוננות ראשונית קשה להבין את משמעותה:

כה תאמרון לאדני לעשוו כה אמר עבדך יעקב עם-לכן גרתי ואחר עד-עתה: ויהילי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצוא-חן בעיניך:

הכיצד מצפה יעקב למצוא חן בעיני עשו בשל העובדה שיש ברשותו נכסים הכוללים בעלי חיים ועבדים?

מספר ביאורים נאמרו בראשונים, וכמה מהם הולכים בדרכו של רש"י המבאר כי יעקב מתייחס בדבריו לברכת יצחק, שהיתה הסיבה הראשונית לשנתו של עשו. יצחק בירך את יעקב:

וְיָגֵר לְךָ הַגְּאֵלִים מִשׁל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׂמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וַתִּיָּדָשׁ: יַעֲבֹדוך עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ לְאֻמִּים הֵוֵה גְבִיר לְאֻחִיךָ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אִמְךָ אֲרָרְךָ אֲרוּר וּמְבַרְכְּךָ בְּרוּךְ:

אלבא דיעקב, דבר לא התקיים מברכתו של יצחק, שהרי אדמה, דגן ותירוש עוד לא נפלו בחלקו, וכך גם מלכות עמים רחוקה מלהתקיים במי שהיה גר בבית חמי.

הנסיון להציג את ברכת יצחק ככזו שלא נתקיימה, יש לה אחיזה ברובד הפשט. אולם לא ניתן להותיר את דברי יעקב במישור זה בלבד. כבר למוד הוא יעקב אבינו לסגנון את לשונו בצורה דו-משמעית [כפי שעשה בשעה שעמד לפני אביו ואמר 'אנכי עשו בכורך']:

אפשר שכוונתו הנסתרת של יעקב התפרשה בדברי רבותינו במדרשיהם.

המדרש דורש את דבריו של יעקב בצורה הנראית רחוקה מפשוטו של מקרא מרחק גדול:

ויהי לי שור וחמור. שור זה יוסף, שנאמר בכור שורו וגו' (דברים לג, יז). חמור זה יששכר, שנאמר יששכר חמור גרם (בראשית מט, יז): צאן. זה ישראל, שנאמר ואתנה צאני צאן מרעייתו וגו' (יחזקאל לד, לא): עבד. זה דוד, שנאמר אנא ה' כי אני עבדך (תהלים קטז, טז) ושפחה. זו אביגיל, שנאמר הנה אמתך לשפחה (ש"א כה, מא) [מדרש אגדה לבראשית].

הקשיים עולים מעצמם: מה ענין כינוייהם של יוסף ויששכר אל עשו ואנשיו והיאך מעלה יעקב את זכרונם של דוד ואביגיל שעוד לא באו לעולם כל עיקר.

דומה, כי יעקב רמו לעשו משהו על התנהלותו של העם העתיד לצאת מבניו ומבני בניהם. עם הראוי להתקיימות ברכת: 'הוי גביר לאחייך'.

שני צדדים יש למנהיגות בישראל הצד הפוליטי-מציאותי והשני רוחני-דתי. המנהיגות הזו מתחלקת על פי יעקב ליוסף וליששכר. יוסף הוא המשביר לכל עם הארץ ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. המנהיגות עלולה להתפס בעיני בני אדם ככזו המעשירה את בעליה ונותנת לו שררה וכבוד בעולם הזה, אולם יעקב אבינו קובע בדבריו לעשו את דרכה האמתית של המנהיגות והמלכות - שור וחמור.

השור והחמור, בהמות העבודה הבלתי נלאות, הן הסמל והדוגמא למנהיגים בעם ישראל. השור משקיע את כל כוחותיו ביצירת האפשרות לזרוע את האדמה ואינו עוצר גם כשהקושי הוא רב והקרקע מסרבת להיענות למחרשה, כך גם מנהיגיו של עם ישראל מוסרים את כל כוחותיהם כדי לסלול לאומה דרכים שיאפשרו את המשך קיומה ושגשוגה.

החמור נושא על גבו משאות כבדים ואינו קורס, עצמותיו הכבדות הן העיקר ועליהן משא בעליו. כך חכמי ישראל נושאים על גבם חבילות של תורה וחבילי חבילות של בניו של רבנו של עולם. החכמים רואים את עצמם כנושאים של ישראל ולא חלילה ההפך.

ממשיך יעקב ומבאר לעשו כי עם ישראל הולך אחרי מנהיגיו כצאן, צאן קדשים המבטל את דעתו ורצונו ונמשך אחרי רצונו של הקב"ה המובא לידיעתם על ידי רבותיהם יודעי שמו.

חוזר יעקב אבינו ומדגיש כי אף על פי שהעם דומה כצאן אין המלך או המנהיג רואים עצמם כרועה המשמש בעלים על הצאן, אלא כעבד הרועה את צאן אדונו. כך ראה את עצמו דוד מלך ישראל כעבד ורעייתו העתידיה אביגיל, לא ראתה בעצמה יותר מאשר שפחה.

יעקב ביקש ללמד את עשו משהו על אופיו ותכונתו של העם העתיד להנהיג את העולם, ואנחנו למדנו לפי דרכנו מהי הדרך האמתית בה נוכל לעמוד על מנת להגיע לאותו היום המיוחל.

נשים את עצמנו כצאן ונימשך אחרי רצונו של מקום. נוסף ונראה בעצמנו שוורים וחמורים, או עבדים ושפחות ונשמ את עם ישראל באהבה, בחפץ וברצון, בידיעה שכל עצמנו איננו אלא עבדים ושפחות המשתדלים לעשות רצון אדונום.

מדרש הראי"ה

קרבו לבוא' (סנהדרין צח ע"א). "וזהו דבר ניסי, ודאי קץ מגולה הוא" (מהרש"א).

על כך כ' הרב קוק זצ"ל:

"כי הנס והטבע, שניהם מעשה ה' המה... והטבע הוא מעשה ה' עם האדם עצמו, כי כל מה שהאדם עושה, הלוא הוא ג"כ מעשה ה', ואין הפרש בין אם האמצעים כוחות המציאות או זריזות האדם, שכלו וחפצו. כשהוא ג"כ משתמש בהם, הוא ג"כ חלק מהמציאות, שהיא כולה מעשה ה' - גם מעשינו פעלת לנו" (עין אי"ה ברכות א, קמג).

וכ"כ הר"ן: "וזכרת כי ה' אלקיך הוא הנותן לך כוח לעשות חיל". לא נאמר כי ה' עושה את החיל, אלא אנחנו עושים, ויש אמת בזה שאדם יאמר שכוחו עשה את החיל, בתנאי אחד, שיזכור מי נותן לו הכוח לעשות החיל (דרוש עשירי).

הקב"ה מצפה שאנו נסייע לו בפעולותינו. הנס בא רק כאשר אדם אינו מסוגל לפעול ולסייע, והוא בחזקת נפעל, וזה מורה על קטנות האדם. "וראו לאדם לאהוב חיי השפעה שהם חיי פעולה, שהוא חפץ ה' היותר עליון... ע"כ אמר יעקב קטונתי מכל החסדים, שהחסד מקטין את האדם. אמנם באה לו אח"כ הגדלות, ע"י חיים של פעולה. כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל".

ויכוח נוקב מתנהל זה למעלה ממאה שנה, בתוך היהדות הנאמנה לדבר ה'. האם עלינו לפעול כדי לקרב את הגאולה, או להמתין לנס מן השמים. הרב שלום דב בער שניאורסון, האדמו"ר מחב"ד, פרסם איגרת שבה הביע התנגדות לרעיון הציוני. "העולה על רוחם של הציונים, להתאסף ולהיקבץ בכוח עצמם - היו לא תהיה. כל התוקף והעוז שלהם וריבוי התחבולות וההתאמצות לא יועילו ולא יצליחו נגד רצון ה', וכלבוש יחליפו ריבוי רעיונות והצעות, ועצת ה' היא תקום, והוא לבדו יאספנו ויקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ" (אגרות הקדש, עמ' 222, 292).

ויש שטענו נגדו, שבוודאי ה' יקבצנו, אך כיצד יעשה זאת איננו יודעים. פעמים "שמעמיד מלך שגזרותיו קשות כהמן והם חוזרים בתשובה". ופעמים שהוא קורא לכורש או לבלפור, כמאמר הנביא "כה אמר ה' למשיחו לכורש, אני לפניך אלך... למען עבדי יעקב וישראל בחירי, ואקרא לך בשמך, אכנך ולא ידעתיני... אני ה' עושה כל אלה" (ישעיה מה).

כשהקב"ה הבטיח "ולקחתי אתכם מן הגויים, וקבצתי אתכם מכל הארצות, והבאתי אתכם אל אדמתכם" (יחזקאל לו), לא נאמר כיצד הדבר ייעשה, אך חז"ל נתנו לנו סימן, למען נדע שיד ה' עשתה כל זאת. "בשעה שאתה רואה הרי ישראל נותנים פריים, אין לך קץ מגולה מזה, שנא' 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופרייכם תשאו לעמי ישראל כי

חמין בשבת

ר' אושריאל בוכריס

הנשואים הטריים, וגם אלו שלא, יודעים שאחד הדברים הקשים לעשותם בשבת הוא לדייק בחמין. כמעט לכולנו קרה המקרה ששמנו לב בערב שבת מאוחר או בשבת בבוקר שהחמין הולך ונשרף וחסרים בו מים, ואז מגיעים לשאלה: מה עושים? מותר להוסיף מים חמנים? אסור? מחלוקת אשכנזים ספרדים?

אז גם בביתנו זה קרה כמה פעמים. בפעמים הראשונות לא ידעתי כ"כ מה לעשות, פשוט העברתי את החמין לקצה הפלטה וקיוויתי שזה ישרוד על לסעודה. ואז הלכתי ובדקתי את הנושא, ולהלן התוצאות:

מרחן בשו"ע (סי' רנג, ג-ד) כתב כך:

הַמְשִׁיפִים בְּבִקְרֵי וְרָאָה שֶׁהַקְּדִיחָה תִּבְשִׁילוּ, וְרָאָה פֶּן יִקְדָּיִם יוֹתֵר, יְכוּל לְהִסִּיר וְלִהְיוֹת קְדֻדָּה יְשֻׁנָּה וְיִקְנִיתָ עַל פִּי הַפִּיחָה וְאֵז יִשִּׁים הַקְּדֻדָּה שֶׁהַתְּבִשִׁיל בְּתוֹכָהּ עַל גְּבִי הַקְּדֻדָּה וְיִקְנִיתָ; וְיִזְהַר שֶׁלֹּא יִשִּׁים קְדָרְתוֹ עַל גְּבִי קְרָקַע, וְשֶׁתִּהְיֶה רוֹתֶחֶת. (רמ"א: וּבְקֶרֶב נִתְבָּאֵר שֶׁנוֹהֲגִים לְהַקְּלֵ אֵף אִם נִתְּנָה עַל גְּבִי קְרָקַע).

יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק (וע"ל סי' שי"ח).

מרחן בסעיף ג' מתייחס למציאות שלנו, ונותן עצה להגביה את הסיר מעט ע"י כלי אחר. המקור לדברי השו"ע בסעיף ד' הוא מהנימוקי יוסף בשם רבנו יונה. וז"ל רבינו יונה:

ומכשלה גדולה תחת יד קצת העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק, ופעמים שהאחד אין היד סולדת בו, והאחד סולדת בו ומתבשל זה בזה, ונמצאו מבשלים בשבת. ואפילו אם

¹ עליות דרבנו יונה, בבא בתרא יט ע"א. מובא גם באגרת התשובה (יום ה כלל א סימן ג)

עיוני הלכה

שניהם היד סולדת בהם איכא למ"ד בירושלמי² עירוני אינו ככלי ראשון. וכשמערין המים לאלתר שיצאו מין הכלי אע"פ שהן רותחין פסק כוח רתיחתן מלבשל כדין כלי שני שאינו מבשל, ומתבשלין בתוך כלי ראשון, ומים מבושלין אם פסקה רתיחתן יש בהם משום בישול. ואע"פ שאין כאן מקומן של דברים הללו, הארכנו בהם להרים מכשול מדרך העם.

מסביר רבנו יונה, שאסור לערות מים רותחים ממיחם לתבשיל, כי מרגע שהמים עזבו את הכלי הראשון (המיחם) אף על פי שהם רותחים, הכוח של הרתיחה שלהם פסק מעט והם חוזרים לרתוח בסיר התבשיל שהוא כלי ראשון.

הר"ן³ מביא את דעת רבנו יונה, וכותב עליו כך:

...אלו דבריו ז"ל. ולא ידעתי מניין לו שהרי כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת אע"פ שהוא צונן גמור ולא ידעתי הפרש בין מים מבושלים למבושיל אחר, וצריך עיון ובדיקה.

הר"ן אומר שאין בדבר זה איסור, משום שהמים רתחו כבר לפני שבת, וכלל גדול בדינו "אין בישול אחר בישול", כלומר, מאחר והמים נתבשלו כבר, שוב לא שייך לאסור איסור לבשל את אותם המים, אף על פי שהם מצטננים כשמערים אותם לתוך סיר, שהמים אינם שונים משאר תבשילים. וכ"כ הרשב"א (מובא בבית יוסף סימן רנג).

בסימן שיח סעי' טו כתב מרחן כך:

דְּבַר שֶׁנִּתְבְּשֵׁל כָּל צִרְפוֹ וְהוּא יָבֵשׁ שְׁאִין בּוֹ מְרָק, מִתֵּר לְהַנְיִחוֹ כִּנְגַד הַמְדוּנָה אֲפִלּוּ בְּמִקוֹם שֶׁהִיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.

² שבת פ"ג ה"ה.

³ שבת מח ע"א (עמוד סג ב'עוז והדר).

מִן יִהְיֶה מוֹתֵר לְהוֹסִיף מֵהַמִּים הַלְלוּ לְתַבְשִׁיל הַנִּלְלָה⁷ וּמוֹסִיף הַרְבֵּי מִשְׁאֵשׁ שֶׁהוּא מוֹרָה לַעֲשׂוֹת כֵּךְ, וְגַם אִם הַמִּים אֵינָם עוֹמְדִים עַל הַפְּלִטָה, אֲבָל הִגִּיעוּ לְחֹם כְּלֵי רֵאשׁוֹן שֶׁל הַתַּבְשִׁיל הַמוֹנַח עַל הַמִּיחָם, כִּיֹּן שֶׁלֹּא נִצְטַנְּן אֵין בּוֹ מִשׁוֹם בִּישׁוּל אַחֵר בִּישׁוּל, וְקוֹלָא זֹו מִתְאַיְמָה לְסַבְּרַת הַרְ"ן וְהַרְשַׁב"א. וְגַם יְדוּעַ שֵׁישׁ מִנְהַג בְּקֶרֶב יְהוּדֵי מְרוֹקוֹ לְהַקְלֵ בּוֹה.

גַּם הַרְה"ג יוֹסֵף מִשְׁאֵשׁ זַצ"ל (רַבָּה שֶׁל אֲלַג'יר וְאַחֵר מִכֵּן שֶׁל חִיפָה) נִקְטַ בְּדֶרֶךְ זֹו (שׁו"ת מִים חַיִּים, ס' קִנְב).
 הַרְה"ג מֵאִיר מֵאֲזוּז שֶׁלִּיט"א, אִמֵּר בְּשִׁיעוּרוֹ הַשְּׁבוּעִי בְּמוֹצ"ש פִּרְשַׁת נַח הַתְּשַׁע"ז (מִוְבָּא גַם בְּעֵלוֹן 'בֵּית נֶאֱמָן' פִּרְשַׁת 'לֶךְ לְךָ', הַעֲרָה מִס' ו), שֶׁהִיָּה בְּצַפּוֹן אֲפִרְיָה (תּוֹנֶס, אֲלַג'יר וּמְרוֹקוֹ) מִנְהַג לְתַת מִים חַמִּים בְּחִמִּין שֶׁנִּצְטַמְּקוּ, וּמַעִיד שֶׁאִמּוֹ הֵיית מִסְפַּרְת שֶׁהִיו שׁוֹפְכִים מִים חַמִּים בְּחִמִּין כֹּאשֶׁר הוּא הִיָּה מִצְטַמְּקוּ, וְהִיו קוֹרְאִים לְזֶה "עֲרַבּוֹן" כִּי זֶה הִיָּה כְּעֶרְבּוֹן לְחִמִּין שֶׁלֹּא יִצְטַמְּקוּ, וְזֶה הוּבָא בְּפּוֹסְקִים, וְיֵשׁ שֶׁאִמְרוּ שֶׁכִּיוֹן שֶׁנִּהְיָה כֹּכָה ע"פ הַרְשַׁב"ץ וְאַחֲרָיִם אִז יִכּוֹלִים לְסַמּוֹךְ עַל זֶה, אֲבָל לְכַתְחִילָה לֹא כֹדָא, וְיֵשׁ הַרְבֵּה פִּתְרוֹנוֹת טוֹבִים לְהִינְצֵל מִזֶּה.

לְסִיכּוֹם, נִיתֵן כִּמָּה פִּתְרוֹנוֹת שֶׁמוֹבָא בְּפּוֹסְקִים כְּדֵי לְהִינְצֵל מֵהַחֲשׁוֹת הַנִּלְלָה:
 א. הַעֲצָה טוֹבָה בִּיּוֹתֵר בְּמִקְרָה שְׁרוּאִים שֶׁהַחִמִּין מִתְחִיל לְהִצְטַמְּקוּ הִיא פְּשׁוּט לְהַגְבִּיָּה אוֹתוֹ עִם כְּלֵי אַחֵר (כְּמוֹבָא בְּשׁו"ע).
 ב. עוֹד עֲצָה הִיא לְהַכִּין מִלְפָּנֵי שֶׁבַת שְׁקִית 'קוֹק' עִם מִים רוֹתְחִים וְלִשִׁים אוֹתָהּ בְּסִיר הַחִמִּין כֵּךְ שֶׁאִם בְּשֶׁבַת בְּבוֹקֵר רוּאִים שֶׁחֲסַר מִים פְּשׁוּט מִנְקִבִים אֶת הַשְּׁקִית, שֶׁהַמִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ בְּטוֹחַ בְּאוֹתָהּ טַמְפֵּרְטוּרָה שֶׁל הַתַּבְשִׁיל וְזֶה לְכֹל הַדְּעוֹת יִהְיֶה בְּסִדֵּר.
 ג. אִם לֹא עֲשָׂה שְׁקִית עִם מִים, יוֹכֵל לְהַכְנִיֵס מִצְקַת לְמִיחָם, צְרִיךְ לְהַשְׁהוֹת אוֹתָהּ זִמָּן בְּמִיחָם כְּדֵי שֶׁתְּעֵלֶה רְתִיחוֹת (ע"י בִּט"ו יו"ד סו"ס צב, וּבִמְשַׁנ"ב סִימָן שִׁיחַ ס"ק פז), לְאַח"כּ יִמְלָא בְּמִצְקַת מִים חַמִּים, יִצְמִיד אוֹתָהּ לְאוֹכֵל שֶׁבְּסִיר וְאִז יוֹקֵן אֶת הַמִּים אֶל הַתַּבְשִׁיל, שֵׁישׁ סוֹבְרִים שֶׁמִּצְקַת הִיא כְּלֵי רֵאשׁוֹן.
 ד. מוֹבָא בְּחֲזוֹן עוֹבְדֵיָה (שֶׁבַת ח"ד, עֲמוּד שְׁצו) וְכ"כ הַגְּרֵשׁוֹז"א זַצ"ל (מֵאוּר הַשֶּׁבַת ח"א, עֲמוּד תִּסָּג) שִׁיכּוֹל סְפַרְדִּי לֹמֵר לְאַשְׁכְּנִזֵי לְשַׁפּוֹךְ עֲבוּרוֹ מִים חַמִּים עַל הַתַּבְשִׁיל, כְּנֹזְכֵר בְּרַמ"א לְעִיל.

הַעֲצָה טוֹבָה בִּיּוֹתֵר בְּמִקְרָה שְׁרוּאִים שֶׁהַחִמִּין מִתְחִיל לְהִצְטַמְּקוּ הִיא פְּשׁוּט לְהַגְבִּיָּה אוֹתוֹ עִם כְּלֵי אַחֵר (כְּמוֹבָא בְּשׁו"ע).
 ב. עוֹד עֲצָה הִיא לְהַכִּין מִלְפָּנֵי שֶׁבַת שְׁקִית 'קוֹק' עִם מִים רוֹתְחִים וְלִשִׁים אוֹתָהּ בְּסִיר הַחִמִּין כֵּךְ שֶׁאִם בְּשֶׁבַת בְּבוֹקֵר רוּאִים שֶׁחֲסַר מִים פְּשׁוּט מִנְקִבִים אֶת הַשְּׁקִית, שֶׁהַמִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ בְּטוֹחַ בְּאוֹתָהּ טַמְפֵּרְטוּרָה שֶׁל הַתַּבְשִׁיל וְזֶה לְכֹל הַדְּעוֹת יִהְיֶה בְּסִדֵּר.
 ג. אִם לֹא עֲשָׂה שְׁקִית עִם מִים, יוֹכֵל לְהַכְנִיֵס מִצְקַת לְמִיחָם, צְרִיךְ לְהַשְׁהוֹת אוֹתָהּ זִמָּן בְּמִיחָם כְּדֵי שֶׁתְּעֵלֶה רְתִיחוֹת (ע"י בִּט"ו יו"ד סו"ס צב, וּבִמְשַׁנ"ב סִימָן שִׁיחַ ס"ק פז), לְאַח"כּ יִמְלָא בְּמִצְקַת מִים חַמִּים, יִצְמִיד אוֹתָהּ לְאוֹכֵל שֶׁבְּסִיר וְאִז יוֹקֵן אֶת הַמִּים אֶל הַתַּבְשִׁיל, שֵׁישׁ סוֹבְרִים שֶׁמִּצְקַת הִיא כְּלֵי רֵאשׁוֹן.
 ד. מוֹבָא בְּחֲזוֹן עוֹבְדֵיָה (שֶׁבַת ח"ד, עֲמוּד שְׁצו) וְכ"כ הַגְּרֵשׁוֹז"א זַצ"ל (מֵאוּר הַשֶּׁבַת ח"א, עֲמוּד תִּסָּג) שִׁיכּוֹל סְפַרְדִּי לֹמֵר לְאַשְׁכְּנִזֵי לְשַׁפּוֹךְ עֲבוּרוֹ מִים חַמִּים עַל הַתַּבְשִׁיל, כְּנֹזְכֵר בְּרַמ"א לְעִיל.

הַרְה"ג שְׁלוֹם מִשְׁאֵשׁ זַצּוֹק"ל (רַבָּה שֶׁל מְרוֹקוֹ וְאַחֵר מִכֵּן שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם) הֵבִין אַחֲרַת בְּדַבְּרֵי מֵרֵן בְּשׁו"ע⁶, וְכֹתֵב:

וְעִיין בְּבֵית יוֹסֵף שֶׁהָאֵרִיךְ עוֹד, וְסִיִּים, וּמִשְׁמַע לִי דְכֹל שֶׁהִיד סוֹלַדַת [בּוֹן מִיקְרֵי רוֹתַח, ע"כ]. וְעוֹד הָאֵרִיךְ לְהַבִּיא אֶת דְּבַר זֶה מִשְׁם סַמ"ק וּמִשְׁם רַבְּנוּ יְרוּחִם וּמִשְׁם רַבְּנוּ יוֹנָה, ע"ש. וְסִיִּים מִשְׁם רַבְּנוּ יְרוּחִם, וְז"ל, וּמ"מ מוֹכַח מִדְּבַרֵי הַגַּמ' דָּאֵם לֹא נִצְטַנְּן אֲפִילוּ שִׁינָה מִרְתִּיחוֹתוֹ קִצַּת מוֹתֵר לְהַחְזִירָה עַכ"ל רַבְּנוּ יְרוּחִם, וְכֹל זֶה כְּתַב הַבֵּית יוֹסֵף שֶׁם. וְא"כ אִם עִירָה מִן הַמִּים שֶׁעַל הַפְּלִטָה לְתוֹן הַתַּבְשִׁיל שֶׁל שֶׁבַת (דֹּאפִינ"א) שֶׁהוּא מוֹנַח גַּם כֵּן עַל הַפְּלִטָה, אֲפִילוּ אִם נֶאֱמַר דַּע"י עִירוּי חוּזֵר לְהִיּוֹת כְּלֵי שֵׁנִי, לְמֵאֵן דְּסוֹבֵר כֵּךְ, הֲלֹא כְּלֵי שֵׁנִי יֵד סוֹלַדַת בּוֹ כְּמ"שׁ בַּה' פִּסַּח (סִימָן תַּמ"ז, סַעִיף ג' בַּהֲגָה) דָּאֵם אֵין יֵד סוֹלַדַת בּוֹ לֹא מִיקְרֵי כְּלֵי שֵׁנִי. וְא"כ הִרִי לֹא נִצְטַנְּן, וּמוֹתֵר לְדַעַת מֵרֵן וְכֹל הַגְּדוּלִים הַנִּלְלָה.

הַרְבֵּי מִשְׁאֵשׁ הֵבִין מִדְּבַרֵי מֵרֵן בְּבֵית יוֹסֵף, שֶׁאִם הַמִּים הַחַמִּים הֵם בְּאוֹתָהּ הַטַּמְפֵּרְטוּרָה שֶׁל הַתַּבְשִׁיל (כְּלוֹמֵר הִיו עַל אוֹתָהּ הַפְּלִטָה) - אִז גַּם לְדַעַת

⁴ כֵּן גַּם דַּעַת רַש"י (שֶׁבַת לַד ע"א) וְהַרְ"שׁ (שֶׁבַת פ"ב, ס' י-יא).
⁵ כֵּן פִּסְק הַגְּרַמ"ע יוֹסֵף זַצ"ל (שׁו"ת יְחוּה דַּעַת, ח"ד, ס' כ"ב, וְכֵן בְּחֲזוֹן עוֹבְדֵיָה שֶׁבַת, ח"ד, עַמ' שִׁפְח).
⁶ הַצִּיטוֹט הוּא מִשׁו"ת שִׁמ"ש וּמִגַּן ח"ד סִימָן נ, וְכֵן הוּבָא בְּשׁו"ת תְּבוּאוֹת שִׁמ"ש אוּרַח חַיִּים, סִימָן ת.

⁷ וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהֵבִין הַגְּרַמ"ע יוֹסֵף זַצ"ל. וְהַגְּרַמ"ע יוֹסֵף זַצ"ל כָּתַב עַל סְבַרְת הַרְבֵּי מִשְׁאֵשׁ זַצ"ל שֶׁזֶה אֵינּוּ מִחְזוֹר (מוֹבָא בְּחֲזוֹן הַנִּלְלָה עַמ' שְׁצָא).

וישלח יעקב

יעב"ץ

וישלח יעקב אל אחיו משאלות ארצה לשיר בשדה האדום מאשכולות

ויצו אותו לאמר כה תאמרן לאדני ואשלחה להגיד ולמצוא חן על ידי מעדני גם הולך לקראתנו וארבע מאות אשכולות עמו על כן ראוי לו למדור זה לקבוע מקום לעצמו

ובו אם יבוא אחד על המענה האחד והכהו המענה הנשאר לפליטה כגמולו יענהו

כדרכה של תורה המלמדתנו את והב בסופה אמנם בדרך שירה פיוט וזמרה וחריזה יפה

התכבדו מכובדים ועמדו על עמדתכם וחוו במדור זה את דעתכם

השירה הזאת

הגיגים בפרשת השבוע יתקבלו באהבה וכן הגיונות הלב בכל נושא ייכתבו ברוב חיבה

ובכך נקיים את ציווי הבורא יתברך בהמוניהם ועתה כתבו את השירה הזאת שימה בפייהם

בברכת הצלחה בכל מעשה וכתובת ידינו ויהי נועם ה' עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו

המאבק הנגלה והנסתר בעשו ובמלכות יון הרב יצחק ג'מאל

מאבק פנימי של יעקב מול שרו של עשו. איננו יודעים מהי מלחמה במלאך, אך מסתבר שזהו מאבק רוחני באידיאה של עשו וזרעו אחרי. אחרי מאמץ רב מנצח יעקב במאבק הפנימי, ובוזה נסללת הדרך לניצחון גם במפגש הגלוי מול עשו.

הדבר מזכיר את המלחמה של עם ישראל בעמלק, ע"פ הסבר המשנה בר"ה: "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגומר (שמות ז). וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלין".

התורה מלמדת אותנו, כי לכל אדם פרטי ולאומה בכללותה יש מאבקים וקשיים גלויים בחיים. שורש הניצחון טמון קודם כל בעבודה פנימית ותיקון אמת של האדם עצמו. שינויים אלו לרוב יוצרים הסתכלות אחרת על החיים ואף מביאים לשינוי במציאות הגלויה.

עם כל זה אנו רואים, שגם לאחר הניצחון הפנימי, יעקב ממשיך במאמץ הגלוי. וגם כאשר הוא נפגש עם עשו, יעקב משתמש בטקטיקות ואמצעי זהירות שונים מול עשו, אף שבמלחמה הפנימית כבר ניצח אותו.

ידועים דברי הרמב"ן ע"פ המדרש "מעשי אבות סימן לבנים" - ומה אנחנו צריכים ללמוד מיעקב? לפעמים אנו מוצאים תופעות של אנשים שפועלים בחיל ברובד הגלוי אך בפנימיותם יש ריקבון מסוים, ומצד שני יש אנשים בעלי עבודה פנימית מאד עמוקה ועם כמיהות גדולות לטוב אך בחיי המעשה הדבר לא בא לידי ביטוי.

מיעקב למדנו ש"מזה ומזה אל תנח את ירך", צריך תמיד בדק בית פנימי בתוככי האדם פנימה, וגם השתדלות ועשייה בשטח.

זהו גם עניינו של שם החודש "כסלו" בו אנו נמצאים, השם "כסלו" מורכב משתי מילים - "כס" "לו". משמעות המילה "כס" הוא **כיסוי**, דבר מוסתר, ואנו נזכרים בפסוק "כי יד כל כס י-ה מלחמה לה' בעמלק", שדרשו חז"ל: "אין ה' שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק" (פסיקתא דרב כהנא, ג) - כלומר דבר שעדיין לא נראה לעין. מצד שני המילה "לו" היא סמל האור והגילוי, שכן מספר הנרות שמדליקים בחג החנוכה הוא לו, וכן מספר זה מוזכר בגמרא אודות לו הצדיקים שבכל דור: "אמר אביי: לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר 'אשרי כל חוכי לו' - לו בגימטריא תלתין ושיתא הוו" (סוכה מה ע"ב).

גם בחנוכה אנו מוצאים תופעה מעניינת, שבניגוד לשאר החגים שיש בהם אירוע ונס מרכזי אחד, בחנוכה מצאנו שני ניסים: נס פך השמן - נס גלוי שהספיק השמן לכל שמונת הימים, ונס הניצחון המלחמה שהוא נס נסתר, נס המלוּבש בטבע. וכתבו המפרשים שהנס הגלוי בא לגלות שגם המלחמה, שנראית טבעית, היתה נס. הצד הנסתר והנגלה משלימים זה את זה.

שנזכה לעבוד את ה' באמת גם בפנימיותנו וגם בחיצונותנו.

כל הקורא את הפסוקים הראשונים של פרשתנו חש במתח הגדול שיעקב נמצא בו לקראת המפגש הטעון עם עשו: ליעקב יש אכן סיבות רבות לחשוש, שהרי עשו מצפה לרגע הנקמה מעל עשרים שנה, ועכשיו סוף סוף הגיעה שעת כושר לנקום. אך למרבה הפלא, המפגש בין עשו ליעקב מתנהל ברוח אחרת מהמצופה; עשו רץ לקראת יעקב, מחבק אותו ומנשק אותו, וממש מצטיירת תמונה מפגש רעים אוהבים בין עשו ליעקב.

אמנם יש מדרשי חז"ל שרצו לומר שכוונה נסתרת הייתה לעשו פה ובאמת רצה להזיק ליעקב, כמו שמביא רש"י מהמדרש: "אמר לו ר' ינאי, **אם כן למה נקוד עליו? אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו, ונעשה צוארו של אבינו יעקב של שיש, וקהו שיניו של אותו רשע**".

אך עדיין אין המקרא יוצא מידי פשוטו, וממהלך הפרשה נראה שאכן באותה שעה נכמרו רחמיו של עשו וכן דעת הרבה חכמים במדרש: "מלמד שנכמרו רחמיו באותה השעה ונשקו בכל לבו" (ילקוט שמעוני קלג). השאלה הגדולה היא: מה השתנה? וכי חששותיו של יעקב התבררו כלא נכונים? לאן נעלמה שנאתו של עשו?

נראה שהפתרון לשאלות אלו ולשינוי הגדול שהתחולל כאן נעוץ בפרשייה קטנה המובאת בתורה רגע לפני המפגש של יעקב ועשו: המאבק בין יעקב לאיש לקראת עלות השחר. על מה יעקב והאיש נאבקו? ומה משמעות המאבק?

מדרשי חז"ל והפרשנים זיהו את האיש כמלאך. ראייה לדבר יש משינוי שמו של יעקב לישראל, ובמקרא תמיד שינוי השם נעשה על ידי ה' או מלאך. ראייה נוספת לכך היא שיעקב עצמו מעיד אחר כך: "כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי". מהי מטרת המאבק?

הרשב"ם (לב, כה-כז) כתב, שיעקב רצה לברוח בשל פחדו מנקמתו של עשו, והמלאך בא לעכב את יעקב כדי שלא יברח, ויראה בהשגחת ה' שאין עשו מזיק לו כלל. כתוצאה מניסיון הבריחה מה', יעקב נענש ונפגעה כף ירכו. כסיוע לכך מביא הרשב"ם כמה דוגמאות של אנשים שנפגעו עקב ניסיונם לברוח מה'².

אך קשה ליישב פירוש זה עם המשך הפרשייה, שכן בסיום המאבק יעקב מנצח את המלאך ונקרא ישראל. ולפי רשב"ם - מהי משמעות הניצחון? הרי יעקב לא ברח בסופו של דבר, וא"כ הוא ודאי לא ניצח... ועוד קשה שלפי זה למה יעקב בורח לבד? והרי כל משפחתו נשארת בסכנה גם כאשר הוא בורח!

לכן נסביר כדברי רוב הפרשנים, שזיהו את האיש כמלאך של עשו: "ר' חמא בר חנינא אמר שרו של עשו היה" (בראשית רבה, עז). בפסוק תואר

¹ "וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו... ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות: ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה... הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכני עם על בני" (ז-יב).

² וכן מצינו בכל ההולכים בדרך שלא ברצון הק' או ממאנים ללכת, שנעשו. במשה כתוב: "שלח נא ביד תשלח, ויחר אף ה' במשה..." וכן ביונה שנבלע במעי הדגה. וכן - ההבדל - בבלעם: "ויחר אף א-להים כי הולך הוא", ונעשה חירג.

פרפראות לתורה

שהיה רשע, ותפילת בנותיו, שהיו צדיקות בנות רשע לא דומות לתפילת צדיק בין צדיק (רש"י בראשית כה, כא) ולא התקבלו באותה מהירות אם הוא היה צדיק. צאן מרמז על **רכושנות**, כמו שאמר "הצאן צאני" (הצאן הוא הדבר היחיד המשותף לדברים שנאמרו בפס' שבו לבן יחס את הדברים אליו לדברים שאמר יעקב בפס' זה) ועבד - מלשון **עבודה זרה**. כפי שראינו שעבד את התרפים. ושפחה- מרמז על **חשד בכשרים** (גימ' חשד פז). שחשד ביעקב שגנב את טרפיו, בכך שהרבה לחפש אותם אצל יעקב, עד שיעקב התרעם כנגדו.

לעומתו, יעקב היה ההפך ממנו:

ויהי לי - בגימ' שם הוי"ה + לי-ה. כל הטוב שהיה לו יחס זאת לקב"ה. וכן אמר בפרשתנו על ילדיו "בני הם אשר חנן אלוהים את עבדך" (לג, ה). הוא בניגוד ללבן לא מאמין שמה שיש לו זה בזכות "כוחי ועוצם ידי" וזה **ההפך מהגאווה**. בנוסף, זה מבטא **חוסר רכושנות**, כי כשאר הוא מכיר בזה שכל מה שיש לו זה מהקב"ה, ולא משום "כוחי ועוצם ידי". שור- מבטא **חוסר גזל**. זה מזכיר את דברי משה רבנו "את שור מי לקחתי". הוא לא גזל את לבן, כמו שאמר "ואילי צאנך לא אכלתי" (לא, לח). וחמור - רומז על **זריזות**. בגימ' רמ"ח + 12 שבטים. רמ"ח - מזכיר את פנחס (במדבר כה, ז) שלקח רמח בידו והזדרז למצווה. 12 שבטים - שהזדרז להתחתן עם נשיו, כדי להעמיד תולדות (רש"י בראשית כה, א). צאן- מרומז על תפילה ו**עבודת ה'**. צ' - גימ' 90. כמו "בן 90 לשוח" (אבות ה, כג), כמו לשוח בשדה, שמדובר על תפילה (ברכות כו ע"ב). נא - לשון תפילה, כמו שראינו שמשה התפלל בלשון זו לקב"ה שמרים תתרפא (במדבר יב, יג). ועבד - הוא עבד את לבן בנאמנות, וזה **ההפך מרמאות**. יעקב עבד בנאמנות אפילו בשבע השנים האחרונות כמו בראשונות (רש"י בראשית כט, ל), ולא גזל את לבן, כפי שהוא מעיד על עצמו בפני לבן (בראשית לא, מ): "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה". נוסף על כך, הוא אפילו הוכיח פועלים שהתבטלו ממלאכתם (רש"י בראשית כט, ז). שפחה - גימ' "ואך כבדהו וחשדהו". יעקב אמנם חשד בעשו שמא יבוא להורגו, וחשד בלבן שמא יחליף את נשותיו (רש"י בראשית שם, יח), לכן אמר לו "ברחל בתך הקטנה". אך החשד של יעקב היה **ההפך מהחשד של עשו**, כי יעקב חשד בהם, אך כבד אותם. לעומתו, לבן הרבה לחשוד ביעקב ולחפש אצלו את הטרפים, עד שיעקב מתרעם עליו (לא, לו-לז).

יוצא מכאן, שההתנהגות של יעקב הייתה ההפך מהתנהגותו של לבן, וזה מה שהציל אותו מההשפעה השלילית בבית לבן.

יעקב אומר (לב, ה): "עם לבן גרתי". רש"י מפרש "תרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים". אנחנו רואים שליעקב יש תכונה של יציבות בעמדתו. אינו משתנה ע"פ הסביבה, אלא הולך לפי האמת שלו. שכן מידתו היא מידת האמת ("תתן אמת ליעקב" (מיכה ז, כ)).

ניתן לתת כמה הסברים לכך שיעקב לא הושפע לרעה ממעשיו הרעים של לבן:

האחד: איתנותו החזקה של יעקב נובעת מכך שהוא לפני כן למד שנים רבות (14 שנה) בישיבה. לכן אע"פ שהוא היה לאחר מכן למשך 20 שנה במקום של אנשים שהיו נגד התורה - הוא לא הושפע לרעה.

בנוסף, היתה לו עקביות בדרכו. "במקלי עברתי את הירדן" - ירדן מלשון ירידה. הוא "עבר" מעל הירידה ולא ירד, כי היתה לו את תכונת "יעקב" (גימ' במקלי) - עקביות בדרכו. כשאדם הוא עקבי בדרכו הוא מצליח לעבור את המכשולים. אדם שלא עקבי במעשיו, עלול להכשל.

ניתן גם לומר, שיעקב "הלך נגד הזרם" בכך שהתחזק בדברים שלבן היה נכשל בהם. ניתן לפרש את הפס' "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה" (לב, ו) לשני אופנים. לדרך של לבן ולדרך של יעקב, ולראות שיעקב הוא ההפך של לבן:

"ויהי" - מרמז על **רמאות**. מילה זו נאמרה כשיעקב גילה שלבן החליף את רחל בלאה: "ויהי בבוקר והנה היא לאה" (כט, כה). וכן נאמר הרבה פעמים על לבן הכינוי "הארמי" - חילוף אותיות "הרמאי" (שור"ת מנחת אלעזר ח"א סי' סג), כפי שרואים שהוא החליף את משכורתו של יעקב מאה פעמים (רש"י בראשית לא, מא).

"לי" - גימ' **גזל**. הוא גזל מיעקב את פרנסתו (החליף משכורתו עשרת מונים), ואת זמנו (שגרם לו לעבוד 7 שנים אחרי ההסכם שהיה ביניהם ורק אח"כ יקבל מה שסיכמו).

"שור" מרמז על **גאווה**, שהרי "שור - גאה שבחיות" (עי' תורה תמימה על שיה"ש ג, ט). שלבן יחס הכל לעצמו - "הבנות בנותי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא" (לא, מג). הוא לא מכניס את הקב"ה בתמונה, ומאמין ב"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ה, יז), "וחמור" מרמז על **דחינות** (גימ' של "מחר י"ב") המילה מחר מבטאת דחינות. הוא דחה, או לפחות ניסה לדחות את הולדת 12 השבטים, בכך שדחה את נתינת בנותיו ליעקב, וגם דחה את הולדת השבטים בכך

שיעור קביעות סעודה בפת הבאה בכיסוני ר' איתן גרתי

אמרו חז"ל, שישנם מאפים שעל אף שיש להם תואר פת, מ"מ יורדת ברכתם ל"בורא מיני מזונות" ועמה"ח, זאת משום שאין רגילים לקבוע עליהם סעודה. מאפים אלה, שמם - פת הבאה בכיסנין (להלן: פה"ב). שלוש דוגמאות מובאות בראשונים לפה"ב, ולשלושתן השו"ע (קסח, ז) חושש: **ממולא** במיני מתיקה (כגון קרואסון, פיצה מזונות, עוגת שמרים¹), **נילוש** במי פירות תבלין (כמעט כל המאפים התעשייתיים כיום

¹ רבים החושבים שברכת הבורקס מזונות, בשל היותו ממולא, אך יש לציין שלרוב אינו ממולא במיני מתיקה, אלא בתפוח"א, ובכה"ג ישנה מחל' אי חשיב כפה"ב (קסח, יז במשנ"ב). בכ"מ הרי הוא נילוש ואולי אף נכסס.

אורח חיים

בהכוננת הרב רובינשטיין

הממולאים ברוב מרגרינה² ומי פירות לעומת המים), **נכסס** (קרקר). עוד אמרו חז"ל שאם אכל ממנה שיעור קביעות סעודה (להלן: קב"ס) מברך המוציא וברהמ"ז. שיעור זה אינו נקבע ע"פ רגילות האדם הפרטי אלא ע"פ הנוהג המקובל בציבור ובשכבת הגיל אליה משתייך (קסח, ו וביאור"ל ד"ה אע"פ).

² לחיילים! אם משהו צריך חוסס עורקים, שייקח את הבורקס... אנשים לא יודעים כמה מרגרינה יש בו...

נמצינו למדים שאדם האוכל בורקס, מלאווח אפוי (או שטוגן במחבת עם מעט מאוד שמן), פיצה מזוונות בשיעור קביעות סעודה - עליו ליטול ידים (קנח, א), לברך המוציא וברהמ"ז.³

קודם שנביא את השיעור המחייב בברכת 'המוציא' יש להכיר בשיעור הנפח והמשקל של המאפים המוגשים בישיבה, ונקדים שתי נקודות -

א. חרירים - המשערים לפי נפח, הנוהג הוא לצרף את החרירים הקטנים ולא את הגדולים (וזה"ב עמ' 208). א"כ יש למעך המאכל עד שהחרירים הניכרים נעלמים, ולא בכח גדול כ"כ.

ב. מילוי, האם מצטרף לשיעור - עוגה שמעליה קצפת וכדו' פשוט שאין הקצפת מצטרפת, כיון שניכרת בפ"ע. הסתפקו הפוסקים (ברכי" קסח, ו. חזו"א כו, ח) האם המילוי המכונס תוך המאפה (כבורקס, קרואסון, עוגת שמרים) מצטרף. על אף שחלק מהפוסקים הכריעו, עדין יש לנהוג בסוגיה זו כספק.

• בורקס גדול (מלבני) - משקל: 95 גרם. נפח: 110 סמ"ק.

• בורקס קטן (מלבני), בורקס גבינה (משולש) - משקל: 70 גרם. נפח: 90 סמ"ק.

(שיעורים אלו כוללים את המילוי. לחישוב בלא המילוי - יש להוריד מהמשקל או הנפח כ-10 גרם/סמ"ק. כ"כ אין לקחת שיעורים אלו כמחולטים ומדויקים, אלא להחשיבם פחות או יותר).

בסוגיה זו של קביעות סעודה, מנהגים שונים בין העדות, ואלו תמציתם:

בני עדוה"מ -

• השיעור - **ספק אם שלוש ביצים או ארבע ביצים** (חיים שאל ח"א סי' עא. אול"צ ח"ב יד, ג. הליכו"ע ח"ב פינחס, י. הגר"מ אליהו. ילקו"י ברכות עמ' קכט). לשיטתם, שיעור קב"ס נמדד לפי שיעור סעודה שנאמר לגבי עירוב (עירובין פ ע"ב, פב ע"ב) שם בראשונים ישנו ספק אם סעודה זו בשלוש או בארבע ביצים.

• **כ"כ אין לצרף את שאר המאכלים**, אלא יש לאכול את שיעור קב"ס מפהב"ב בלבד (כה"ח קסח, מז. אול"צ יד, כג. יבי"א ח"ט, צב. ח"י, יח. הגר"מ אליהו). א"כ, או שיאכל פחות מג' ביצים או יותר מד' ביצים. אם אוכל שיעור המסופק יפטור ע"י המוציא על הפת.

• נפח או משקל - נחלקו פוסקי עדוה"מ⁴ אי אזלינן בתר נפח או משקל.

• ברכה על נטילת ידים - **רוב הפוסקים נקטו לברך כפשט שו"ע קנח, א** [כה"ח (קסח, מה-נ), ברכת ה' (ח"ב עמ' קמה), שו"ע המקוצר עמ' רעה, הגר"מ מאזוז], אך בילקו"י (ברכות קנח, ו) כתב שעדיף לא לברך כיון שאין מנהג ברור לברך. מ"מ סיים שהמברך יש לו על מי לסמוך.

א"כ לבני עדוה"מ, ע"מ לצאת מסבך המחלוקת ראוי ונכון - **לאכול פחות משלוש ביצים בנפח** (בורקס גדול - אחד וחצי. הקטנים - שנים) ולברך מזוונות ועהמ"ח או יותר מארבע ביצים במשקל (בורקס גדול - שנים

וחצי. הקטנים - ארבעה) ולברך המוציא וברכמ"ז.⁵ אם אוכל שיעור מסופק, כדאי לפטור ע"י אכילת לחם. אי לאו הכי, יברך מזוונות ועהמ"ח. כמובן, אם יש לאדם מנהג כמ"ד דמשערין לעולם במשקל, יכול לברך מזוונות עד שלוש ביצים במשקל.

בני אשכנז ובני תימן (לנוהגים ע"פ הרב רצאבי, שו"ע המקוצר עמ' רעט) -

• השיעור - שיעור **סעודת קבע רגילה**, כסעודת ערב ובוקר, וזה השיעור יותר מארבע ביצים.⁶ לשיטתם, שיעור זה נמדד לפי דרך שיעור זה איננו מוחלט, ונתון לשיעור עיני האדם, היינו אדם צריך לשער מהי הכמות שאדם ממוצע אוכל בארוחה. אדם שקשה לו לשער, כתב ספר וזה"ב שאדם ממוצע אוכל שני כריכים לארוחה, ושיעורם כשמונה ביצים בנפח. **מ"מ, כתב משנ"ב לכתחילה לא לאכול יותר מארבע ביצים** (ופחות משיעור סעודה קבועה).

• **כ"כ שאר מאכלים מצטרפים לשיעור** זה, כגון פסטה, ביצה, גבינה, ירקות וכדו' (משנ"ב קסח, כד⁷), והנ"מ שפהב"ב הינה המרכז בסעודה, היינו שאוכל מפהב"ב מינימום שלוש/ארבע ביצים (הגר"ז בסדבה"נ ב, ג, שבה"ל ח"ז כה).

• בני אשכנז נהגו לילך לפי נפח (הגר"ח נאה 'שיעורי תורה' ס"א).

• ברכה על נטילת ידים - מברכים (משנ"ב קסח, כו).

א"כ לבני אשכנז ותימן, ראוי ונכון - **לאכול פחות מארבע ביצים בנפח או יותר משמונה ביצים בנפח, אך יש לשים לב, כיון ששאר המאכלים מצטרפים לשיעור זה, ובקל ניתן להגיע לקב"ס**. (כאן לא נכתבה כמות בורקסים, כיון שיש לצרף לחישוב אף את שאר המאכלים המצורפים בסעודה, אך יש להקפיד שיאכל מאפה בשיעור של ארבע ביצים בנפח ויותר).

פתרונות לבני אשכנז, ע"מ שלא יצטרפו שאר המאכלים - **א**. יאכל את שאר המאכלים ואז יאכל המאפה. **ב**. יאכל תחלה את המאפה, יברך עהמ"ח, ולאח"מ יאכל את שאר המאכלים⁸ (פסק"ת קסח, ה בשם חזו"א ועוד). ככה"ג יוכל לכתחילה לאכול מהמאפה עצמו עד ארבע ביצים בנפח.

תוך כמה זמן יש לאכול פהב"ב ע"מ לברך המוציא וברהמ"ז?

כמה דעות בדבר:

• לאכול הכל תוך שיעור עיכול, היינו 72 דקות. ודאי שאת אחד הכזיתות יאכל תוך כדא"פ, היינו 4-7 דקות (אול"צ ח"ב יב, ב).

• לאכול כל כזית וכזית תוך כדא"פ, אף ששהה הרבה בין כזית לכזית (כ"מ מילקו"י ברכות עמ' קלג ע"פ הליכו"ע ח"ב, עמ' קיב⁹).

• לאכול כזית אחד בכדא"פ, ואת השאר אפי' קמעה קמעה (וזה"ב עמ' 30 בשם דובב מירשים).

נראה שהדבר קל לנהוג ככו"ע - לאכול כל כזית תוך כדא"פ, וכן את הכל תוך שיעור עיכול.

⁵ כמובן יש להתחשב באחרים, ולא לקחת כמות מופרזת. עצה לרעב: יברך על פת. ⁶ אג"מ או"ח ח"ג סל"ב כתב שהיום שאין אוכלים הרבה פת יש להחמיר ולברך המוציא אף בשיעור קטן יותר, אך משאר הפוסקים לא נראה כן, אלא ודאי להו ששיעור זה גדול יותר מארבע ביצים.

⁷ עוד הוסיף שם, שאם אכל מפהב"ב לבד ארבע ביצים ושבע, יכול לברך המוציא וברהמ"ז ככה"ג שאנשים אחרים אם היו אוכלים כמות כזו עם לפתן היו שבעים. א"כ ברובלך לא שייך כ"כ, כיון שאין מלפתים אותו עם שאר דברים, אך בבורקס ומלואח ודאי שייך.

⁸ זה בתנאי ואין מין מזוונות בשאר המאכלים, כגון אטריות, פתיתים וכדו'. ככה"ג אם יברך על המחיה על פהב"ב שאכל בתחלה, הרי הוא גורם ברכה שאינה צריכה.

⁹ לשיטתם לכאורה אפשר למצוא פתרון למי שרוצה שלא לברך המוציא וברהמ"ז, שיאכל כזית אחד בזמן של יותר מכדא"פ. אך צע"ג אם ניתן לסמוך על פתרון זה - חוץ מהחולקים שלא מצריכים אלא שכזית אחד יהא תוך כדא"פ (עיין וזה"ב עמ' 30), גם ילקו"י עצמו חזר בו בין המהדורות.

³ אין הדברים אמורים לגבי פסטה, פתיתים וכדו' שאלו מעשה קדרה (תבשיל) ולעולם תהא ברכתם מזוונות.

⁴ ברכת ה' (ח"ב עמ' כה), אול"צ (יב, ג; יד, ח) נוקטים לשער בנפח. **מאידך** - הגר"מ אליהו, בא"ח (פינחס יט, שמיני א), כה"ח (קסח, מה-מו), וילקו"י (ברכות קפד, יח) נוקטים לשער במשקל (חלק מודו שהעיקר הוא הנפח, אך לשם הנוחות משערינן במשקל). בנוסף, שאלתי את הרב אופיר מלכה, ואמר שהוא מורה, שבכל השיעורים במצוות ובברכות יש לשער בנפח וזהו השיעור האמיתי (כדאי ברמב"ם פיהמ"ש חלה ב, ו. רש"י חולין קח, ב ועוד), אך בשיעור קב"ס של פהב"ב משערינן במשקל. ואמאי? וי"ל, הרי קי"ל ששיעור זה נקבע ע"פ דרך אכילת האנשים, ואם תלך לפי נפח, כבר על כמות זעומה מאוד של מיני דגן תצטרך לברך המוציא וברהמ"ז (ג' ביצים בנפח הם סה"כ שני בורקסים!), וזה איננו.